

Masová kultura a kulturní průmysl

Úvod do uměnovědných studií

Masová kultura – základní pojmy

Masové publikum

- ▶ početné
- ▶ (geografický) velmi rozptýlené
- ▶ nediferencované
- ▶ heterogenní
- ▶ neinteraktivní a anonymní
- ▶ neorganizované a neschopné samostatné akce

Masová komunikace

- ▶ velký rozsah
- ▶ jednosměrný tok
- ▶ asymetrie
- ▶ neosobní a anonymní
- ▶ propočítaný vztah
- ▶ standardizovaný obsah

Masová kultura

- ▶ Je produkována masově
- ▶ Je komercializovaná
- ▶ Je homogenizovaná

- ▶ Převážně pejorativní označení pro **kulturu ovládanou zbožním principem**, jež je považována za:
  - ▶ neautentickou
  - ▶ manipulativní
  - ▶ esteticky podřadnou

- ▶ Stojí proti:
  - ▶ autentické lidové kultuře (tedy MK není tradiční)
  - ▶ vysoké kultuře (tedy MK není elitní)

Televize

Žalm 22 (23), Dobrý pastýř (biblický originál)

¹ Pán je můj pastýř: nemám v ničem nouzi.

**² Na tiché, svěží pastviny mě vodí,
k pramenům, kde si mohu
odpočinout.**

**Mé duši dává svěžest, provází mě
po správných cestách, věren svému
jménu. –**

**³ I kdybych vešel do rokliny temnot,
zlého se neděsím: vždyť ty jsi se
mnou.**

Tvá hůl a kyj jsou pro mne ochranou.

**⁴ Před očima mých nepřátel
k jídlu mi prostíráš,
hlavu mi mažeš olejem,
má číše přetéká.**

**⁵ Štěstí a přízeň u mne jsou,
až pokud budu žít.
V Pánově domě přebývám
do časů nejzazších.**

Žalm „22 (23)“, Televize (parodie)

**Televize je můj pastýř, nic mi neschází,
krmí mě v pohodlném křesle.**

Vodí mně daleko od víry, duši mi zabijí.

**Vodí mně po pomýlených stezkách,
věrný autorům programů.**

**I kdybych měl chodit cestou
zodpovědného křesťana, nebudu se o
to snažit, protože televize je se mnou.**

**Její dráty, vypínače a dálkový ovladač - to
všechno je mi útěchou.**

**Prostíráš mi stůl různých hloupostí podle
mých tužeb.**

**Vlíváš mi zlé představy do hlavy a moje
touhy mi napínáš až po okraj.**

**Lenost mě bude provázet po všechny
dny mého života.**

**A budu bydlet při televizi mnoho
a mnoho dní.**

Teorie masové kultury

Tradice kritiky masové kultury

- ▶ diskuse o technice a umění ve 20. letech vesměs optimistická, ve 30. letech strážlivění (viz také W. Benjamin)
- ▶ **kritika zprava** – konzervativní kulturní kritika
  - ▶ předchůdcem Matthew Arnold (1822-1888), *Culture and Anarchy* (1869) – culture – „the best which has been thought and said in the world“
  - ▶ Frank Raymond Leavis (1895-1978) – 30.-50. léta v Británii – literární kritika, *Mass Civilisation and Minority Culture* (1930)
- ▶ **kritika zleva** – varianty marxismu
  - ▶ 30. léta – frankfurtská škola

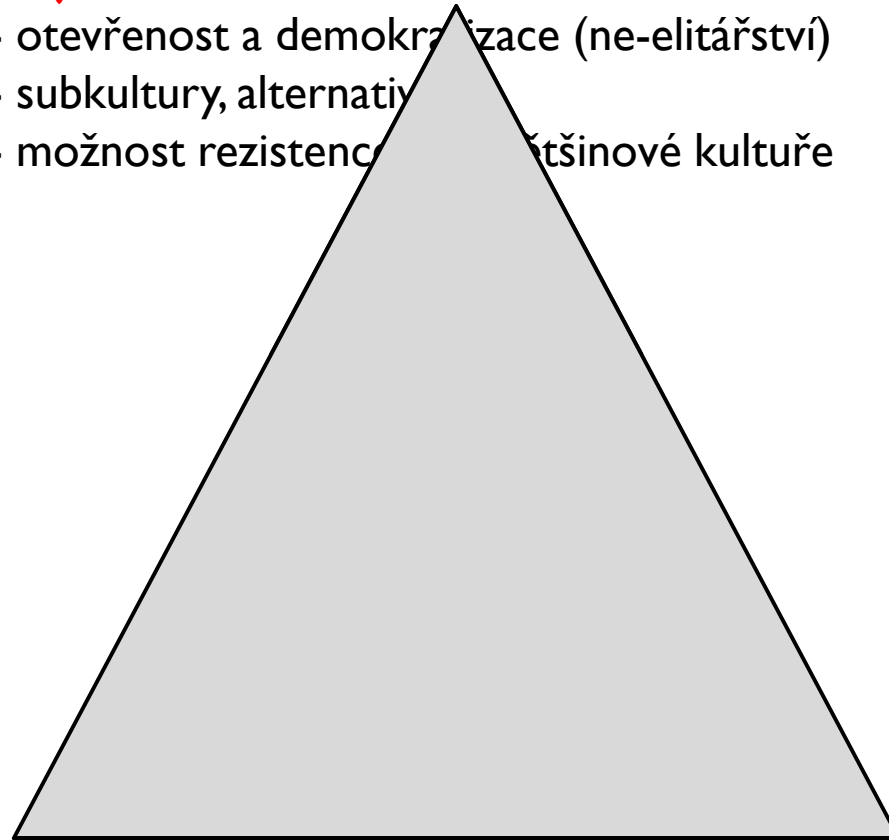
Kritika masové/populární kultury - shrnutí

Kulturální studia | „liberální přístup“ | také W. Benjamin

PK jako PŘÍLEŽITOST

- otevřenost a demokratická (ne-elitářství)
- subkultury, alternativy
- možnost rezistence vůči většinové kultuře

„Levice“ | T.W.Adorno, aj.

PK jako NÁSTROJ OVLÁDÁNÍ MAS

„Pravice“ | T.S. Eliot; Arnold; Leavis, aj.

PK jako OHROŽENÍ (degradace) KULTURY

Dwight Macdonald

▶ Tradiční kultura

- ▶ Highbrow Culture
- ▶ Lowbrow Culture

- ▶ Vysoká a lidová paralelní, nikoliv konkurenční

▶ Jevy v moderní kultuře

- ▶ Mass Culture – kopíruje a míchá vysokou a lidovou kulturu
- ▶ Middlebrow Culture (Midcult) – korupce vysoké kultury

- ▶ „Masscult and Midcult.“ *Against the American Grain.* (1962)

Kulturní průmysl

Kulturní průmysl

- ▶ Zdání: demokratičnosti, individuality a diverzity

X

- ▶ Realita: autoritářství, konformita a standardizace

- ▶ “Zábava je pokračováním práce v pozdním kapitalismu. Je vyhledávána tím, kdo se chce vyhnout mechanizovanému pracovnímu procesu, aby se na něj znovu připravil.“

- ▶ Adorno-Horkheimer (1989: 156)

Kulturní průmysl

- ▶ Walter Benjamin (1892 – 1940)
  - ▶ Umělecké dílo ve věku své technické reprodukovatelnosti
    - ▶ Technická reprodukovatelnost
    - ▶ Demokraticizace umění (?)
    - ▶ **Aura (uměleckého díla)**

- ▶ T.W.Adorno (1903 – 1969)
  - ▶ O **fetišovém** charakteru v hudbě a regresi sluchu
    - ▶ Degenerace vkusu
    - ▶ **Fetišový – zbožní charakter**

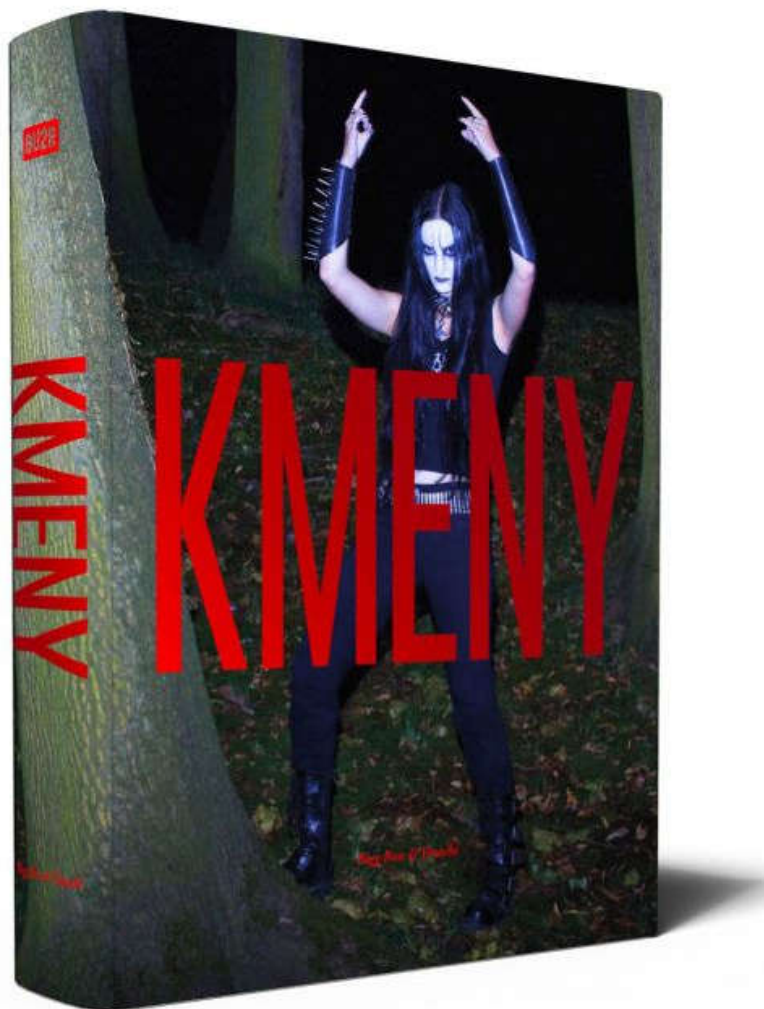

Subkultura

Pojem subkultura

- ▶ Označuje specifickou kulturu skupiny lidí, kteří sdílejí zvláštní hodnoty a normy, v nichž se rozcházejí s majoritní či dominantní kulturou či společností.
- ▶ Antropologický pojem kultura je východiskem – vztahuje se k celku způsobu života.
- ▶ V pohledu kulturních studií často **subverzivní rysy**, opozice.
- ▶ Sféra tvorby autentických významů a hodnot, jež jsou pak **korumpovány masovou kulturou**.

Literatura v češtině

▶ Učebnice:

- ▶ McQuail, Denis: *Úvod do teorie masové komunikace*. Praha 1999.
- ▶ DeFleur, Melvin L. – Ballová-Rokeachová, Sandra J.: *Teorie masové komunikace*. Praha 1966.

▶ Primární texty:

- ▶ McLuhan, Marshall: *Jak rozumět médiím*. Praha 1991.
- ▶ Eco, Umberto: *Skeptikové a těšitelé*. Praha 1995.
- ▶ Bell, Daniel: *Kulturní rozpory kapitalismu*. Praha 1999.
- ▶ Gregor, Miloš a kolektiv: *Nejlepší kniha o Fake news*. Brno 2018.

Některé problémové jevy masové – síťové komunikace v současnosti

Fake news

- ▶ Propaganda
- ▶ Hoax
- ▶ Dezinformace (fake news)
- ▶ Konspirační teorie
  - ▶ Hledáme vzorce v okolním světě
  - ▶ Co neumím najít, to si vymyslím

Dezinformace – jak vznikají

- ▶ Dohledatelnost zdroje
- ▶ Svalování viny a nálepkování
- ▶ Manipulace s fyzickým médiem
- ▶ Hra na city
- ▶ Chyby

Dezinformace – proč se šíří

▶ Prvotní otisk

- ▶ Emoce vs. logika
- ▶ Faktická podloženost zprávy
- ▶ Důvěra v expertní názor

▶ Utvrzování se ve svém názoru

- ▶ Sociální bubliny
- ▶ Informační bubliny

Dezinformace – proč se šíří

- ▶ Problém „zlaté střední cesty“
- ▶ Dav a masovost
- ▶ Zapomínání
  - ▶ Oddělení informace a jejího zdroje

Doporučená literatura:

- ▶ Jana Vejvodová, Miloš Gregor a Zvol si info:
Nejlepší kniha o fake news!!!, CPRESS, 2018